

مجله‌ی علمی پژوهشی «پژوهش‌های برنامه‌ی درسی»
انجمن مطالعات برنامه‌ی درسی ایران
دوره‌ی نهم، شماره‌ی اول، پیاپی ۱۷، بهار و تابستان ۱۳۹۸
صفحه‌های ۱۶۷-۱۸۷

بررسی تطبیقی کتاب عربی اول راهنمایی با کتاب عربی پایه‌ی هفتم از منظر

فعال و غیرفعال بودن بر اساس روش ویلیام رومی

دکتر اسحاق رحمانی*   دکتر محمد مزیدی**   دکتر دانش محمدی***

لیلا ایمانی فرد****

دانشگاه شیراز

چکیده

طی چند سال اخیر تغییراتی در نظام آموزش و پرورش و به تبع آن در تهیه‌ی کتاب‌ها و مواد آموزشی صورت گرفته است که این تغییرات در راستای مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی و یادگیری بوده است. یکی از کتاب‌هایی که از نظر محتوایی تغییر چشمگیری داشته است، کتاب‌های درسی عربی می‌باشد. پژوهش حاضر به هدف مقایسه میزان فعال بودن محتوای کتاب عربی پایه‌ی اول راهنمایی، در نظام سابق، با کتاب عربی پایه‌ی هفتم در نظام جدید، انجام شده است. لذا با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا بر اساس روش ویلیام رومی، به تحلیل هر دو کتاب از منظر فعال و غیرفعال بودن پرداخته است. جامعه‌ی آماری کتاب عربی پایه‌ی اول راهنمایی در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ و کتاب عربی پایه‌ی هفتم در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ بوده و ابزار گردآوری اطلاعات، سیاهه‌ی تحلیل مبتنی بر روش ویلیام رومی است. نتایج پژوهش بیانگر این است که محتوای کتاب عربی هفتم شامل متن، پرسش‌ها و تصاویر، در مقایسه با محتوای کتاب عربی اول راهنمایی به شیوه‌ی فعال‌تری ارائه شده است و تغییر در محتوای کتاب‌های درسی عربی، کاملاً مثبت و مؤثر بوده است.

واژه‌های کلیدی: تحلیل محتوا، کتاب درسی عربی، فعال و غیرفعال، تکنیک ویلیام رومی.

---

* دانشیار دانشگاه شیراز (نویسنده مسئول) esrahmani@yahoo.com

** دانشیار دانشگاه شیراز mazidi@shirazu.ac.ir

*** استادیار دانشگاه شیراز d.mohammadi64@gmail.com

**** دانشجوی دکتری دانشگاه شیراز mahsa_h59@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۹۷/۷/۱۱

تاریخ دریافت مقاله نهایی: ۹۷/۶/۱۷

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۲/۳

مقدمه

تولید مواد آموزشی با استفاده از علم برنامه‌ریزی درسی صورت می‌گیرد. از آن‌جاکه در نظام‌های آموزشی و تربیتی و به ویژه در نظام آموزش و پرورش کشور ما، کتاب درسی در کلیه‌ی سطوح تحصیلی، و سیله‌ی یادگیری به حساب می‌آید، لازم است که این ماده‌ی آموزشی به شکل مناسبی تولید گردد. وجود نظام آموزشی متمرکز که برای تمام کشور یک برنامه و یک کتاب درسی و یک نظام ارزشیابی در نظر گرفته می‌شود، موجب افزایش نقش کتاب درسی در ایران گردیده است. از این‌رو در میان عناصر اصلی برنامه‌ریزی درسی، یعنی اهداف، محتوا، راهبردهای یاددهی و یادگیری و ارزشیابی، محتوا به عنوان عنصر اصلی و هسته‌ی مرکزی برنامه‌های آموزشی، همواره مورد توجه بوده است. (ملکی، ۱۳۷۹:۱۴) بنابراین، انتظار بر آن خواهد بود که محتوای تدوین شده کاملاً در ارتباط با یکدیگر مبین نظامی پیوسته، آشکار و منطقی باشد. چنانچه شرایط فوق حاصل نشده باشد، برنامه‌ی درسی به طوری که باید در راستای اهداف خود مؤثر نخواهد بود (رسولی و امیرآتشانی، ۱۳۹۰:۳۷). علاوه بر این، بازنگری و اصلاح مستمر برنامه‌های درسی امری ضروری است که به منظور پاسخگویی به نیازهای جامعه‌ی در حال تغییر باید انجام شود و دلیل تأکید بر این امر، اجتناب از کهنگی برنامه‌های درسی و در نتیجه بی‌فایده شدن آن‌ها می‌باشد (محمدی، ۱۳۹۵:۴۰).

چگونگی تنظیم محتوای کتب درسی عامل مهمی در تعیین چگونگی یادگیری است. گاهی عدم کارایی و نامناسب بودن محتوا و عدم تناسب آن با توانایی درک و فهم دانش‌آموزان، یادگیری را مشکل می‌کند یا نتیجه‌ای کم‌تر از انتظار به بار می‌آورد (نیک‌نفس، ۱۳۹۲:۱۲۶). یکی از معیارهای مناسب برای محتوای کتاب‌های درسی این است که در طی فرایند یاددهی و یادگیری، ضمن تقویت فعالیت یادگیرندگان، یادگیری به یک جریان دوسویه تبدیل شود تا در نتیجه منجر به یک یادگیری مؤثر و اکتشافی شود که دانش‌آموزان با راهنمایی معلم به آن دست می‌یابند. اگر کتاب درسی فراتر از انتقال دانش، به آموزش باز بپردازد، زمینه‌ی رشد استعدادهای فراگیران را برای مشاهده، تفکر و استقلال در فعالیت‌های یادگیری تسهیل می‌کند (Roger, 1990). در اغلب فرایندهای آموزشی، آثار و اهداف مورد نظر از یادگیری به دست نمی‌آید. کلاس محل تکثیر دانش و اطلاعات است و معلم می‌کوشد کلیه‌ی اطلاعات و مفاهیم را در ذهن دانش‌آموزان انبار کند. در نتیجه، آموزش و یادگیری به انباشت اطلاعات تبدیل می‌شود. بدیهی است حاصل چنین وضعیتی

صرفاً تقویت مهارت‌های ذهنی خواهد بود و خلاقیت، نوآوری و پویایی استعدادها فراموش خواهد شد. معلم روش‌های سنتی و غیرفعال را به کار برده و فراگیران حالت انفعالی دارند، و مفاهیم و یاددانی‌ها به دانش‌آموزان عرضه می‌شود و دانش‌آموزان در امر آموزش مشارکت نمی‌کنند، در نتیجه یادگیری پایدار نبوده و فراگیران نیز برای آن ارزشی قائل نیستند (سیف، ۱۳۷۷: ۵۸).

از ویژگی‌های مطلوب کتاب درسی تأکید بر درگیری مستقیم دانش‌آموزان با مطالب و محتوای درسی می‌باشد. محتوای فعال محتوایی است که قدرت تفکر و تعقل را در یادگیرنده شکوفا سازد. یکی از اصول کلی آموزش، شرکت فعال یادگیرنده در امر یادگیری است به نحوی که بتواند با محتوای کتاب‌های درسی درگیر شود و واکنشی فعال از خود نشان دهد؛ یکی از روش‌هایی که می‌تواند میزان درگیری فعال یادگیرنده را در جریان یادگیری تعیین نماید، روش تحلیل محتوای ویلیام رومی است (کرمی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۷۲).

یکی از بهترین روش‌ها برای یافتن نسبت بین اهداف و محتوا، تحلیل محتوا است. تحلیل محتوا یک روش پژوهش دقیق است که نیازمند دانش، نگرش و مهارت خاص برای اجرای درست آن می‌باشد (Kimberly A. Neuendorf, 2017). برای تحلیل محتوا تعریف‌های مختلفی شده اما روح همه‌ی این تعریف‌ها تقریباً یکی است. تحلیل محتوا یک روش پژوهشی منظم، برای توصیف عینی محتوای کتاب‌ها و متون برنامه‌ی درسی و مقایسه‌ی پیام‌ها و ساختار محتوایی با اهداف برنامه‌ی درسی می‌باشد (Berelson, 1952: 18). تحلیل محتوای کتاب درسی یک شیوه‌ی پژوهشی دقیق، عمیق و پیچیده است که از طریق تجزیه و تحلیل متون به تعیین تعداد مفاهیم و واژه‌های درون متن می‌پردازد تا ارتباط بین مفاهیم، معانی، تأکیدات و دلالت‌ها را مشخص کند و برای توصیف و طبقه‌بندی مقوله‌های موجود در پیام آشکار از طریق درک موقعیت و شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نویسنده به تفسیر آثار و پیامدهای پیام در فراگیر پردازد (حسن‌مرادی، ۱۳۹۶).

در سال‌های اخیر تغییراتی مهم در برنامه‌ها و نظام آموزشی و به تبع آن در تهیه و تنظیم کتاب‌ها و مواد آموزشی صورت گرفته است که این تغییرات در راستای مشارکت دانش‌آموزان در فرایند یاددهی و یادگیری بوده است (سمیعی و افضل‌خانی، ۱۳۹۲: ۱۲۴). یکی از تغییراتی که در سال ۱۳۹۱ شاهد اجرای آن بودیم، ایجاد طرح جدید موسوم به طرح ۳-۳-۶ در نظام آموزش و پرورش بود. بنا بر تغییرات ایجادشده، پایه‌ی هفتم با کتب، اهداف و راهبردهای جدید و

متفاوت از نظام قبل، در نظام آموزشی جای گرفت و اکنون با گذشت چند سال از تألیف و تدریس این کتاب‌ها، به جاست که با تحلیل محتوای کتب جدید، میزان موفقیت آن‌ها در مقایسه با محتوای کتاب‌های گذشته، مشخص شود.

یکی از دروسی که از ابتدای دوره متوسطه اول تا پایان دوره متوسطه دوم برای تمام رشته‌ها تدریس می‌شود، درس عربی است. به همین منظور از سوی دفتر تألیف و برنامه‌ریزی درسی وزارت آموزش و پرورش، کتاب عربی هفتم با ساختار و محتوایی جدید تألیف شده است. پژوهش حاضر با هدف مقایسه‌ی کتاب درسی عربی پایه اول راهنمایی، در نظام سابق، با کتاب عربی پایه هفتم، در نظام حاضر، به بررسی چگونگی و روند تغییرات حاصله می‌پردازد. با توجه به این‌که برنامه‌های درسی جدید و به ویژه محتوای آموزشی این برنامه‌ها به سمت مشارکت هر چه بیش‌تر فراگیران در فرایند آموزش و یادگیری پیش رفته است، لذا تمرکز این پژوهش بر بررسی میزان فعال بودن و غیرفعال بودن این کتاب‌ها است که این فعال بودن منجر به درگیری و مشارکت هر چه بیش‌تر دانش‌آموز در یادگیری درس عربی می‌شود.

لذا با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا بر اساس روش ویلیام رومی، به تحلیل هر دو کتاب از منظر فعال و غیرفعال بودن پرداخته می‌شود و پس از مقایسه‌ی هر دو کتاب، به این سؤال پاسخ می‌دهیم که آیا تغییرات ایجاد شده در کتاب عربی هفتم باعث یادگیری فعال‌تری نسبت به کتاب قبلی شده است؟ و آیا این تغییر در محتوای کتاب‌های درسی عربی، سودمند واقع شده است یا خیر؟

سؤالات فرعی پژوهش عبارت‌اند از:

- میزان برخورداری متن کتاب‌های عربی اول راهنمایی و پایه هفتم از مقوله‌های فعال بر اساس الگوی ویلیام رومی چقدر است؟
- میزان برخورداری سؤال‌های کتاب عربی اول راهنمایی و کتاب عربی پایه هفتم از مقوله‌های فعال و غیرفعال با توجه به الگوی ویلیام رومی چقدر است؟
- میزان برخورداری تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی و کتاب عربی پایه هفتم از مقوله‌های فعال و غیرفعال با توجه به الگوی ویلیام رومی چقدر است؟

پیشینه پژوهش

در زمینه‌ی بررسی میزان فعال بودن و غیرفعال بودن کتاب‌های درسی عربی در ایران چه در مدارس و چه دانشگاه‌ها این پژوهش اولین پژوهشی است که به این موضوع پرداخته است، لذا پیشینه مرتب‌تی در بررسی کتاب‌های عربی وجود نداشت. با این وجود برخی پژوهش‌ها به بررسی مقایسه‌ای دو کتاب عربی دوره قبل (پایه اول راهنمایی) و دوره جدید (پایه هفتم متوسطه اول) بر اساس معیارهای کلی محتوایی پرداخته‌اند. ولی در بررسی میزان فعال بودن و غیرفعال بودن محتوای کتاب‌های درسی رشته‌های دیگر پژوهش‌هایی انجام شده است که در انجام این پژوهش از روش و چهارچوب آن‌ها بهره گرفته شده است. برخی از این پژوهش‌ها عبارتند از:

سمیعی و افضل‌خانی (۱۳۹۲) به تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه‌ی ششم ابتدایی از منظر فعال و غیرفعال بودن بر اساس روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ پرداخته‌اند، در این مقاله کل کتاب هدیه‌های آسمانی ششم مورد بررسی و تحلیل قرار گرفته و بر اساس مقوله‌های فعال و غیرفعال توسط فرمول ویلیام رومی تحلیل شده و ضریب درگیری آن‌ها مشخص گردیده است. نتایج این پژوهش حاکی از این است که متن کتاب مورد نظر با ضریب درگیری ۰/۰۲ متنی غیرفعال و غیرپویاست و بیش‌تر به بیان حقایق و ارائه‌ی اطلاعات می‌پردازد. پرسش‌های کتاب با ضریب درگیری ۱/۳۶ فعال و پویا هستند و تصاویر کتاب با ضریب ۰/۲۵ غیرفعال هستند. سرگزایی مقدم و جمالی نسب (۲۰۱۴م) در پژوهشی به بررسی میزان فعال بودن کتاب فیزیک اول دبیرستان با استفاده از تکنیک ویلیام رومی پرداخته‌اند و نتایج این پژوهش بیانگر این است که ضریب درگیری متن و تصاویر کتاب پایین‌تر از محدوده‌ی فعال می‌باشد و تمرین‌ها و پرسش‌های کتاب به شیوه‌ی فعال ارائه شده است.

فرج‌اللهی و همکاران (۲۰۱۴م) به بررسی محتوای کتاب علوم تجربی پایه دوم راهنمایی از نظر محتوای آموزشی مناسب جهت رشد خلاقیت پرداخته و با استفاده از الگوی عوامل خلاقیت گیلفورد (Guilford) به تحلیل محتوای این کتاب پرداخته و نتایج به‌دست آمده حاکی از این است که به پرورش خلاقیت ذهنی توجه کافی نشده و در توزیع محتوای کتاب بیش‌ترین توجه به تفکر همگرا و پس از آن به حافظه‌شناختی معطوف شده است و موضوعات کمی درباره تفکر واگرا وجود دارد.

حبیبی آذر و همکاران (۲۰۱۵م) در مقاله‌ای که در کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی ارائه شد به بررسی میزان فعال و غیرفعال بودن محتوای کتاب علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی در سال ۱۳۹۳ پرداخته‌اند و نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که ضریب درگیری دانش‌آموزان با متن کتاب ۴۶٪، با پرسش‌های کتاب ۳ و ضریب درگیری دانش‌آموزان با تصاویر ۱/۱ می‌باشد. بنابراین متن و تصاویر کتاب علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی در سال ۹۳-۹۴ به روش فعال و پرسش‌های این کتاب به روش غیرفعال (خارج از توان دانش‌آموزان) تدوین شده است.

مزیدی و شفیعی (۱۳۹۵) به تحلیل محتوای کتاب‌های دین و زندگی دوره‌ی متوسطه بر مبنای مقوله‌های مفاهیم اساسی هفت‌گانه در کتاب راهنمای تدریس و مؤلفه‌های بیست و چهارگانه اهداف در قلمرو باورها و گرایش‌ها پرداخته‌اند. هدف از انجام این پژوهش تحلیل محتوای کتاب‌های مذکور به منظور تعیین ضریب درگیری دانش‌آموزان با محتوای متن و پرسش‌های این کتاب‌ها می‌باشد و نتایج بیانگر این است که میزان توجه به مقوله‌های مفاهیم اساسی و مؤلفه‌های بیست و چهارگانه در کتاب دین و زندگی دوم نسبت به کتاب‌های اول و سوم بیشتر است و مقایسه نتایج حاصل از ضرایب درگیری با نتایج مصاحبه‌های انجام شده با دبیران این درس نشان می‌دهد که میزان توجه مؤلفان به مقوله مبانی و اصول دین بیشتر بوده تا دیگر مقوله‌ها، بنابراین کتاب‌های دین و زندگی دوره‌ی متوسطه نیاز به تجدید نظر در زمینه‌ی محتوا دارند.

یافتیان و بشیر (۱۳۹۵) این پژوهش به منظور ارزیابی و تحلیل فصل جبر و معادله کتاب ریاضی پایه هفتم بر اساس پنج الگوی مختلف پرداخته است و یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که محتوا از نظر توجه به حیطه‌های شناختی بیش‌تر به دانش‌رویه‌ای اهمیت داده است؛ تحلیل بر مبنای فرایندهای ذهنی نشان دهنده‌ی توجه کم به پرورش سطوح بالای خلاقیت است. ممکن است با توجه به شرایط ذهنی و سطح تفکر دانش‌آموزان این پایه باشد. از نظر توزیع مسائل زمینه‌مدار، نتایج نشان دهنده‌ی ارتباط کم ریاضی با زندگی واقعی می‌باشد. عدم توجه به ارتباط معنادار موضوعات ریاضی با زندگی روزانه باعث می‌شود دانش‌آموزان مفاهیم ریاضی را جدای از تجارب واقعی خود بدانند و نسبت به ریاضی احساس مالکیت و تعلق نکنند.

فخری رمضان (Fakhry Ramadhan) (2016) در پژوهشی که به روش توصیفی - تحلیلی انجام شده به تجزیه و تحلیل محتوای کتاب *Talk Active* بر اساس ملاک‌های یادگیری متن پرداخته است. داده‌های پژوهش از کتاب مذکور که توسط انتشارات *Yudhistria* برای سال دوم دبیرستان در مدارس اندونزی چاپ شده است جمع‌آوری شده و نتایج پژوهش نشان دهنده‌ی این

است که متن کتاب با روش‌های یادگیری متن سازگار است و مواد ارائه شده در متن کتاب شامل قواعد و تمارین در چهار حیطة نوشتاری، شنیداری، خواندن و مکالمه کاملاً پیشرفته است و ارزیابی تصاویر و جداول نشان می‌دهد که آن‌ها طبق استانداردهای لازم برای یک کتاب انگلیسی طراحی شده‌اند.

وکیلی و منصوری (۲۰۱۶م) به تحلیل محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه ششم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی پرداخته‌اند. جامعه‌ی پژوهش کل محتوای کتاب در سال ۲۰۱۵-۲۰۱۶م بوده و نتایج به دست آمده نشان می‌دهد محتوای این کتاب شامل متن، تصاویر و پرسش‌ها همه به شیوه‌ی فعال ارائه شده و زمینه فعالیت و کنجکاوی را در دانش‌آموزان ایجاد کرده و آن‌ها را به تحرک وامی‌دارد.

مهدی‌پور و همکاران (۲۰۱۷ م) در پژوهشی به تجزیه و تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی بر اساس روش ویلیام رومی پرداخته‌اند. بر اساس این تحلیل، مشارکت دانش‌آموزان در سه جزء متن، سؤالات و تصاویر کتاب بر اساس سه فرضیه مورد بررسی قرار گرفته است. بر این اساس، ضریب درگیری متن ۱/۲۱۷ و ضریب درگیری پرسش‌ها ۱/۷۷۷ و ضریب درگیری تصاویر ۰/۵۸۶ به دست آمده است که برخلاف سؤالاتی که در این کتاب ارائه شده است متون و تصاویر فعال هستند.

رحمانی و اعظمی‌نژاد (۱۳۹۶) این پژوهش محتوای کتاب عربی پایه هشتم متوسطه را بر اساس معیارهای تدوین محتوا بررسی کرده و با نظرسنجی از دبیران این درس در شهر یاسوج به بررسی محتوای کتاب پرداخته است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ارزیابی کلی معلمان از کتاب عربی پایه هشتم در سطح خیلی زیاد است. همچنین از دیگر نتایج این بررسی، شناخت روش‌های مؤثر در یادگیری دانش‌آموزان و تشویق آنان به اعتماد به نفس و خودباوری در یادگیری است، در حالی که در کتاب قدیم صرفاً توجه به یادگیری و حفظ قواعد صرفی و نحوی منظور بوده است.

براتی دهقی، فرزانه (۱۳۹۶) به هدف بررسی سطح خوانش‌پذیری کتاب‌های عربی دوره اول متوسطه، به تحلیل محتوای این کتاب‌ها با استفاده از شاخص خوانایی کلوز پرداخته است. میانگین و درصد پاسخ‌های صحیح این آزمون نشان می‌دهد که محتوای هر سه کتاب عربی دوره اول متوسطه در سطح آموزشی بوده یعنی، برای درک و فهم متون این کتاب‌ها نیاز به آموزش معلم است.

روش پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی و روش آن روش تحلیل محتوا بر اساس روش ویلیام رومی است که یک روش تحلیل محتوای کمی است. جامعه‌ی آماری شامل کتاب عربی پایه‌ی اول راهنمایی چاپ سال ۱۳۹۰ و کتاب عربی پایه‌ی هفتم چاپ سال ۱۳۹۳ است. در این پژوهش به دلیل وسعت کم جامعه‌ی آماری، همه‌ی محتوای دو کتاب بررسی خواهد شد. ابزار گردآوری اطلاعات، سیاهه تحلیل محتوا مبتنی بر روش ویلیام رومی است. واحد تحلیل در بخش تحلیل متن، جمله و در بخش تحلیل تصاویر نیز واحد تحلیل، تصویر و در بخش پرسش‌ها، واحد تحلیل تمرینات کتاب می‌باشد. شیوه‌ی جمع‌آوری داده‌ها به روش کمی بوده است، به این صورت که پس از بررسی تک‌تک جملات و تصاویر و سپس انطباق آن‌ها با مقوله‌های تعریف شده در تکنیک ویلیام رومی، عملیات کدگذاری انجام شد و در نهایت با مشخص شدن تعداد فراوانی مقوله‌ها، ضریب درگیری هر بخش از محتوای کتاب به دست آمده است. قابل ذکر است که به منظور بالا بردن اعتبار کدگذاری، این مرحله با مشاوره دو تن از استادان علوم تربیتی و دو تن از استادان رشته زبان عربی انجام شده است.

تحلیل متن: واحد مطالعه، متن درس‌های کتاب است؛ متن‌های کوتاهی که به زبان عربی آمده و همچنین بخشی از کتاب که تحت عنوان «نکته‌ها» برای بیان قواعد آمده است. برای تحلیل متن جملات هر درس بررسی می‌شود. در تحلیل مقوله‌ها و محاسبه شاخص درگیری با متن، مقوله‌های غیرفعال شامل A (بیان حقیقت)، B (بیان نتایج یا اصول کلی)، C (بیان تعاریف)، D (سؤال‌هایی که پاسخ آن‌ها در متن وجود دارد) و مقوله‌های فعال شامل E (سؤال‌هایی که پاسخ آن‌ها بعد از خواندن متن می‌باشد)، F (سؤال‌هایی به منظور جلب توجه)، G (سؤال‌های عملی)، H (نتایج به دست آمده توسط فراگیر) می‌باشد، مقوله‌های I (سؤال‌هایی با هدف پیوند مطالب جدید و قدیم)، J (جنبه ادبی) خنثی می‌باشند. ضریب درگیری از تقسیم مقوله‌های فعال بر غیرفعال به دست می‌آید.

تحلیل پرسش‌ها: منظور بخش تمرینات است که در آخر هر درس آورده شده است. در تحلیل پرسش‌ها و محاسبه شاخص درگیری، مقوله‌های غیرفعال شامل A (سؤال‌هایی که جواب آن‌ها به طور مستقیم در کتاب آمده است)، B (نقل تعاریف) و مقوله‌های فعال شامل C (سؤال‌هایی که فراگیر باید از متن کمک بگیرد)، D (حل مسئله) می‌باشد. از تقسیم مقوله‌های فعال بر غیرفعال

ضریب درگیری به دست می‌آید.

تحلیل تصاویر: واحد تحلیل تصاویر، نقشه، نقاشی، نمودار، عکس‌های کتاب و شکل است. در تحلیل مقوله‌ها و محاسبه شاخص درگیری با تصاویر، مقوله A (به‌منظور توضیح موضوع) مقوله غیرفعال می‌باشد و مقوله B (انجام فعالیت توسط دانش‌آموز) مقوله فعال می‌باشد و مقوله‌های C (روش فراهم کردن وسایل برای انجام فعالیت) و D (تصاویری که در هیچ‌یک از طبقه‌های فوق نگنجد) مقوله‌های خنثی می‌باشند (Romey, 1968).

میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی

از تقسیم مقوله‌های فعال بر مقوله‌های غیرفعال ضریب درگیری به دست می‌آید. ضریب درگیری دانش‌آموز با محتوا عددی است که نشان دهنده‌ی میزان فعال بودن محتوا است. دامنه‌ی این عدد ممکن است از صفر تا بی‌نهایت باشد، اما به نظر ویلیام رومی زمانی یک کتاب درسی فعال است که ضریب درگیری آن مابین $0/4$ تا $1/5$ باشد. ضریب درگیری کمتر از $0/4$ بیانگر این است که کتاب فقط به ارائه اطلاعات علمی می‌پردازد و از فراگیران می‌خواهد تا در پی حفظ کردن مطالب علمی ارائه شده باشند. از طرف دیگر ضریب درگیری بزرگ‌تر از $1/5$ نمایانگر کتابی است که در مورد هر جمله، تصویر یا سؤال آن، از دانش‌آموز می‌خواهد تا به نوعی تجزیه و تحلیل انجام دهد و به فعالیت بپردازد. چنین کتاب‌هایی مفروضات و اطلاعات کافی را در اختیار دانش‌آموزان قرار نمی‌دهد و از وی می‌خواهد تا به‌گونه‌ای، فعالیتی را انجام دهد (Romey, 1968).

تحلیل محتوای کتاب عربی اول راهنمایی سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰

در این بخش ابتدا سؤال‌های پژوهش در خصوص هر کدام از مقوله‌ها (متن، پرسش‌ها و تصاویر) مطرح می‌شود سپس بر اساس روش ویلیام رومی و نیز انجام فرمول‌ها و محاسبات آماری و نیز جدول تحلیل محتوا در خصوص هر یک از مقوله‌ها، پاسخ هر سؤال ارائه می‌شود.

سؤال اول: آیا متن کتاب عربی اول راهنمایی به شیوه‌ی فعال بر اساس روش ویلیام رومی

ارائه شده است؟

جدول (۱) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای واحدهای متن کتاب عربی اول راهنمایی

می‌باشد که شامل ۱۲ درس است. درس‌های ۷ و ۱۲ تمارین عامه است که به منظور مرور درس‌های گذشته آورده شده است. بنابراین در تحلیل متن این دو درس منظور نشده است. طبق جدول مقوله‌های A, B, C و D مقوله‌های غیرفعال و مقوله‌های E, F, G, H مقوله‌های فعال و مقوله‌های

I و J خشی هستند. در هر درس تعداد مقوله‌ها نوشته شده و در انتها فراوانی و درصد آن‌ها محاسبه شده است.

جدول ۱- داده‌های تحلیل محتوای واحدهای متن کتاب عربی اول راهنمایی

درس	مقوله	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	فراوانی	درصد
اول	۲۰				۴	۸						۳۲	۱۱/۷۶
دوم	۵			۹								۱۴	۵/۱۴
سوم	۶		۲۵			۵						۳۶	۱۳/۲۳
چهارم	۱۷		۱۲			۵						۳۴	۱۲/۵
پنجم	۸		۹		۱۶	۵						۳۸	۱۳/۹۷
ششم	۲		۶		۱۶	۲						۲۶	۹/۵
هفتم	-		-		-	-						-	-
هشتم	۱۳	۲	۸									۲۳	۸/۴۵
نهم	۶		۹		۱۶	۲						۳۳	۱۲/۱۳
دهم	۱۵		۳			۱						۱۹	۶/۹۸
یازدهم	۱۳		۴									۱۷	۶/۲۵
دوازدهم	-		-		-	-						-	-
فراوانی	۱۰۵	۲	۸۵	۵۲	۲۸							۲۷۲	۱۰۰
درصد	۳۸/۶	۰/۷۳	۳۱/۲	۱۹/۱	۱۰/۳							۱۰۰	

محاسبه آماری داده‌های متن

$$\frac{28}{52+85+2+105} = \frac{28}{244} = 0/1$$

همان‌گونه که از جدول استنباط می‌شود، بر اساس محاسبه آماری داده‌ها، ضریب درگیری درخصوص متن ۰/۱ به دست آمده است که از تقسیم مجموع مقوله‌های فعال بر مجموع مقوله‌های غیرفعال به دست آمده است.

پاسخ سؤال اول: با توجه به ضریب درگیری به دست آمده در خصوص متن ۰/۱، این ضریب از میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ کم‌تر است، در نتیجه متن کتاب عربی اول راهنمایی در سال تحصیلی ۹۰-۹۱ متنی غیرفعال و غیرپویاست.

سؤال دوم: آیا پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی به شیوه‌ی فعال بر اساس روش ویلیام رومی ارائه شده است؟

جدول (۲) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی است.

طبق جدول، مقوله‌های A و B غیرفعال و مقوله‌های C و D مقوله‌های فعالند.

جدول ۲- داده‌های تحلیل محتوای پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی

درس	مقوله	A	B	C	D	فراوانی	درصد
اول		۱۲	۱	۶		۱۹	۴/۴۸
دوم			۳۰	۱۲		۴۲	۹/۹
سوم		۱۵	۱۰	۱۰		۳۵	۸/۲۵
چهارم		۲	۱۰	۲۴		۳۶	۸/۴۹
پنجم		۱۱	۶	۱۳		۳۰	۷/۰۷
ششم		۷		۲۹		۳۶	۸/۴۹
هفتم		۱۳		۳۶		۴۹	۱۱/۵
هشتم		۱۷	۵	۸		۳۰	۷/۰۷
نهم		۲۰		۱۷		۳۷	۸/۷۲
دهم		۱۱		۷		۱۸	۴/۲۴
یازدهم		۱۹		۱۱		۳۰	۷/۰۷
دوازدهم		۱۵		۳۷	۱۰	۶۲	۱۴/۶۲
فراوانی		۱۴۲	۶۲	۲۱۰	۱۰	۴۲۴	۱۰۰
درصد		۳۳/۴۹	۱۴/۶۲	۴۹/۵	۲/۳۵	۱۰۰	

محاسبه آماری داده‌های پرسش

$$\frac{210+10}{142+62} = \frac{220}{204} = 1/07$$

ضریب درگیری دانش‌آموزان با پرسش‌ها

یافته‌های جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که ضریب درگیری درخصوص همه‌ی پرسش‌ها

۱/۰۷ به دست آمده است.

پاسخ سؤال دوم: با توجه به ضریب درگیری به دست آمده از پرسش‌ها ۱/۰۷، این ضریب درگیری، مابین میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد. در نتیجه پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ فعالیت محور است و باعث درگیری ذهنی دانش‌آموز با موضوع درس می‌شود.

سؤال سوم: آیا تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی به شیوه‌ی فعال بر اساس روش ویلیام رومی

ارائه شده است؟

جدول (۳) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای واحدهای تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی

است. طبق جدول، مقوله A غیرفعال و مقوله B مقوله فعال است و مقوله‌های C و D خنثی هستند.

جدول ۳- داده‌های تحلیل محتوای تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی

درس	مقوله	A	B	C	D	فراوانی	درصد
اول		۱۶				۱۶	۷/۸۸
دوم		۸	۱۹			۲۷	۱۳/۳
سوم		۱۳	۳۵			۴۸	۲۳/۶۴
چهارم		۲۱				۲۱	۱۰/۳۴
پنجم		۱۷				۱۷	۸/۳۷
ششم		۱۰	۲	۱		۱۳	۶/۴
هفتم		۲		۵		۷	۳/۴۴
هشتم		۷		۱		۸	۳/۹۴
نهم		۱۰		۱		۱۱	۵/۴۱
دهم		۱۳	۵			۱۸	۸/۸۶
یازدهم		۱۱	۱	۳		۱۵	۷/۳۸
دوازدهم		۲				۲	۰/۹۸
فراوانی		۱۳۰	۶۲	۱۱		۲۰۳	۱۰۰
درصد		۶۴/۰۹	۳۰/۵۴	۵/۴۱		۱۰۰	

محاسبه آماری داده‌های تصاویر

$$\frac{62}{130} = 0/47$$

ضریب درگیری دانش‌آموزان با تصاویر

براساس محاسبه‌ی آماری داده‌ها، ضریب درگیری تصاویر ۰/۴۷ به دست آمده است.

پاسخ سؤال سوم: با توجه به ضریب به دست آمده در خصوص تصاویر ۰/۴۷، این ضریب مابین میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد ولی ضریب درگیری خیلی بالا نیست. هرچقدر ضریب درگیری بالاتر و به ۱/۵ نزدیک‌تر باشد، میزان درگیری دانش‌آموز با کتاب بیشتر و محتوای مورد نظر، فعال‌تر است.

تحلیل محتوای کتاب عربی هفتم سال تحصیلی ۹۴-۱۳۹۳

یکی از سؤالاتی که به منظور تحلیل محتوای کتاب عربی هفتم در این پژوهش آمده این است

که، آیا متن کتاب عربی هفتم به شیوه‌ی فعال براساس روش ویلیام رومی ارائه شده است؟

جدول (۴) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای واحدهای متن کتاب هفتم می‌باشد که شامل

۱۲ درس است. طبق جدول مقوله‌های A، B، C و D مقوله‌های غیرفعال و مقوله‌های E، F، G،

H، مقوله‌های فعال و مقوله‌های I و J خنثی می‌باشند.

جدول ۴- داده‌های تحلیل محتوای واحدهای متن کتاب عربی هفتم

درس	مقوله	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	فراوانی	درصد
اول	۱۳	۱۶							۸			۳۷	۸/۸
دوم	۴			۱۶	۱۲							۳۲	۷/۶۱
سوم	۵			۲۴	۶							۳۵	۸/۳۳
چهارم				۲۸								۲۸	۶/۶۶
پنجم	۱۰			۲۶	۱۰							۴۶	۱۰/۹۵
ششم	۱۳			۴	۱۰							۲۷	۶/۴۲
هفتم	۱			۲۴	۴							۲۹	۶/۹
هشتم					۲۰	۱۲						۳۲	۷/۶۱
نهم		۹		۱۲	۱۸							۳۹	۹/۲۸
دهم	۲۹					۲۳						۵۲	۱۲/۳۸
یازدهم	۲۴											۲۴	۵/۷۱
دوازدهم					۱۹	۲۰						۳۹	۹/۲۸
فراوانی	۹۹	۲۵		۱۷۳	۱۱۵				۸			۴۲۰	۱۰۰
درصد	۲۳/۵۷	۵/۹۵		۴۱/۱۹	۲۷/۳۸				۱/۹			۱۰۰	

محاسبه آماری داده‌های متن

$$\frac{115+8}{99+25+173} = \frac{123}{297} = 0/41$$

ضریب درگیری دانش‌آموزان با متن ۰/۴۱ = ۱۲۳/۲۹۷ ضریب درگیری در خصوص متن ۰/۴۱ به دست آمده است. با توجه به جدول شماره ۴، ضریب درگیری در خصوص متن ۰/۴۱ به دست آمده است. پاسخ سؤال: با توجه به ضریب درگیری به دست آمده در خصوص متن ۰/۴۱، این ضریب درگیری، در پایین‌ترین حد میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد. در نتیجه متن کتاب عربی هفتم در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ به شیوه‌ی فعالی نوشته نشده است. سؤال پنجم: آیا پرسش‌های کتاب عربی هفتم به شیوه‌ی فعال بر اساس روش ویلیام رومی ارائه شده است؟

جدول (۵) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای پرسش‌های کتاب عربی هفتم است. طبق جدول، مقوله‌های A و B غیرفعال و مقوله‌های C و D مقوله‌های فعالند.

جدول ۵- داده‌های تحلیل محتوای پرسش‌های کتاب عربی هفتم

درصد	فراوانی	D	C	B	A	مقوله	درس
۱۴/۲۸	۴۰		۲۹		۱۱		اول
۲۴/۲۸	۶۸		۳۵		۳۳		دوم
۹/۶۴	۲۷		۱۹		۸		سوم
۳/۹۲	۱۱		۴		۷		چهارم
۷/۸۵	۲۲	۱	۴		۱۷		پنجم
۶/۰۷	۱۷		۶		۱۱		ششم
۶/۰۷	۱۷		۱۵		۲		هفتم
۷/۵	۲۱		۱۵		۶		هشتم
۵	۱۴		۱۰		۴		نهم
۸/۵۷	۲۴		۱۶		۸		دهم
۳/۲۱	۹				۹		یازدهم
۳/۵۷	۱۰		۶		۴		دوازدهم
۱۰۰	۲۸۰	۱	۱۵۹		۱۲۰		فراوانی
	۱۰۰	۰/۳۵	۵۶/۷۸		۴۲/۸۵		درصد

محاسبه آماری داده‌های پرسش

$$\frac{1+161}{118} = \frac{162}{118} = 1/37$$

ضریب درگیری دانش‌آموزان با پرسش‌ها

طبق آمار به دست آمده از جدول، ضریب درگیری در خصوص پرسش‌ها ۱/۳۷ به دست آمده است.

پاسخ سؤال پنجم: با توجه به ضریب درگیری به دست آمده از پرسش‌ها ۱/۳۷، این ضریب درگیری، مابین میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد. در نتیجه پرسش‌های کتاب عربی هفتم در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ فعالیت محور است و باعث درگیری ذهنی فراگیر با موضوع درس می‌شود.

سؤال ششم: آیا تصاویر کتاب عربی هفتم به شیوه‌ی فعال بر اساس روش ویلیام رومی ارائه

شده است؟

جدول (۶) مربوط به داده‌های تحلیل محتوای واحدهای تصاویر کتاب عربی هفتم است. طبق

جدول، مقوله A غیرفعال و مقوله B مقوله فعال است و مقوله‌های C و D خنثی هستند.

جدول ۶- داده‌های تحلیل محتوای تصاویر کتاب عربی هفتم

درصد	فراوانی	D	C	B	A	مقوله	درس
۱۸/۶۹	۴۳			۱۲	۳۱		اول
۱۳/۰۴	۳۰	۱		۱۲	۱۷		دوم
۸/۶۹	۲۰			۹	۱۱		سوم
۰/۴۳	۱				۱		چهارم
۴/۷۸	۱۱			۵	۶		پنجم
۶/۵۲	۱۵	۳		۵	۷		ششم
۴/۳۴	۱۰				۱۰		هفتم
۱۰/۴۳	۲۴			۱۹	۵		هشتم
۸/۲۶	۱۹			۱۳	۶		نهم
۱۰	۲۳			۱۷	۶		دهم
۱/۳	۳				۳		یازدهم
۱۳/۴۷	۳۱			۱۸	۱۳		دوازدهم
۱۰۰	۲۳۰	۴		۱۱۰	۱۱۶		فراوانی
	۱۰۰	۱/۷۳		۴۷/۸۲	۵۰/۴۳		درصد

محاسبه آماری داده‌های تصاویر

$$\frac{110}{116} = 0/94$$

ضریب درگیری دانش‌آموزان با تصاویر

ضریب درگیری به دست آمده از تصاویر ۰/۹۴ می‌باشد.

پاسخ سؤال ششم: با توجه به ضریب به دست آمده در خصوص تصاویر ۰/۹۴، این ضریب مابین میزان تعیین شده توسط ویلیام رومی یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد، در نتیجه تصاویر کتاب عربی پایه هفتم در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ تصاویری فعال و پویاست.

مقایسه ضریب درگیری محتوای کتاب عربی اول راهنمایی با محتوای کتاب عربی هفتم

جدول (۷) شاخص درگیری محتوای هر دو کتاب مورد بررسی را به صورت یک‌جا آورده است. پس از مقایسه شاخص درگیری به دست آمده از هر مقوله، به سؤال اصلی پژوهش پاسخ خواهیم داد.

جدول ۷- مقایسه ضریب درگیری محتوای کتاب عربی اول راهنمایی و کتاب عربی هفتم

کتاب	ضریب درگیری با متن	ضریب درگیری با پرسش‌ها	ضریب درگیری با تصاویر
عربی اول راهنمایی	۰/۱	۱/۰۷	۰/۴۷
عربی پایه هفتم	۰/۴۱	۱/۳۳	۰/۹۴

در تحلیل محتوا به روش ویلیام رومی شاخص صفر معرف عدم درگیری ذهنی فراگیر و شاخص ۱ معرف مشارکت و درگیری فکری فراگیر می‌باشد. به طور طبیعی شاخص‌های عددی بالاتر معرف میزان دعوت به پژوهش بیش‌تر و شاخص‌های عددی پایین‌تر معرف میزان دعوت به پژوهش کم‌تری است. یعنی در شاخص‌های عددی بالاتر، متن، شکل و پرسش نیازمند نوع خاصی از تحلیل و تفکر است.

بر اساس جدول فوق، ضریب درگیری در خصوص متن کتاب عربی اول راهنمایی ۰/۱ و ضریب درگیری در خصوص متن کتاب عربی هفتم ۰/۴۱ به دست آمده است. در مقایسه این دو کتاب، می‌توان گفت که متن کتاب عربی اول راهنمایی در سال تحصیلی ۹۱-۹۰ متنی غیرفعال است ولی متن کتاب عربی هفتم در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ متنی جذاب‌تر می‌باشد. بنابراین رویکرد تغییر کتاب درسی عربی در این پایه مؤثر بوده است.

در زمینه‌ی پرسش‌های این دو کتاب، ضریب درگیری در خصوص پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی ۱/۰۷ و ضریب درگیری در خصوص پرسش‌های کتاب عربی هفتم ۱/۳۳ به دست آمده است. هرچند شاخص درگیری هر دو کتاب در محدوده فعال قرار دارند، ولی پرسش‌های کتاب عربی هفتم، ضریب درگیری بیش‌تری از پرسش‌های کتاب عربی اول راهنمایی دارد. این امر بیانگر این نکته است که کتاب عربی هفتم شامل پرسش‌هایی پویاتر است که ذهن دانش‌آموز را به جستجو و کنکاش وادار می‌کند و در نتیجه فرایند یادگیری با ثبات بیش‌تری همراه خواهد بود.

در زمینه تصاویر، با مقایسه ضریب درگیری به دست آمده، می‌بینیم که ضریب درگیری با تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی ۰/۴۷ و ضریب درگیری با تصاویر کتاب عربی هفتم ۰/۹۴ به دست آمده است. شاخص درگیری تصاویر هر دو کتاب طبق گفته ویلیام رومی مابین میزان تعیین شده، یعنی ۰/۴ تا ۱/۵ قرار دارد، اما تصاویر کتاب عربی هفتم از ضریب درگیری بیش‌تری نسبت به تصاویر کتاب عربی اول راهنمایی برخوردار است.

سؤال اصلی این پژوهش این است که: آیا محتوای کتاب عربی هفتم در مقایسه با محتوای کتاب عربی اول راهنمایی، به شیوه‌ی فعال‌تری ارائه شده است؟

بنابراین در پاسخ سؤال فوق باید گفت که نتایج این پژوهش بیانگر این است که محتوای کتاب عربی هفتم، شامل متن، پرسش‌ها و تصاویر، در مقایسه با محتوای کتاب عربی اول راهنمایی، به شیوه‌ی فعال‌تری ارائه شده است و محتوای کتاب جدید جذابیت بیش‌تری برای دانش‌آموزان دارد و طی فرایند یادگیری، درگیری ذهنی دانش‌آموز با محتوای کتاب عربی جدید بیش از محتوای

کتاب عربی سابق می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این پژوهش مقایسه‌ی میزان فعال بودن محتوای کتاب عربی پایه‌ی اول راهنمایی در نظام سابق، با کتاب عربی پایه‌ی هفتم در نظام جدید آموزشی بود. محتوای هر دو کتاب بر اساس تکنیک ویلیام رومی تحلیل شد. با توجه به جدول شماره (۷) ضریب درگیری متن کتاب عربی اول راهنمایی ۰/۱ و ضریب درگیری متن کتاب عربی هفتم ۰/۴۱ به دست آمده است. بنابراین بر اساس تفسیر نتایج در الگوی ویلیام رومی می‌توان نتیجه گرفت که کتاب عربی اول راهنمایی متنی غیرفعال دارد ولی متن کتاب عربی هفتم به نسبت پویاتر و جذاب‌تر می‌باشد و فراگیران را درگیر یادگیری می‌کند؛ ولی ضریب درگیری خیلی بالا نیست، هر چقدر ضریب درگیری بالاتر و به ۱/۵ نزدیک‌تر باشد، میزان درگیری فراگیران با کتاب بیش‌تر و محتوا فعال‌تر است. با تأملی در متن هر دو کتاب می‌توان گفت که شاید وجود متون کوتاه مکالمه و داستانی در کتاب عربی هفتم، دلیل جذابیت بیش‌تر متن این کتاب شده است.

ضریب درگیری پرسش‌های کتاب اول راهنمایی ۱/۰۷ و ضریب درگیری پرسش‌های کتاب هفتم ۱/۳۳ به دست آمد. بنابراین پرسش‌های هر دو کتاب در محدوده‌ی فعال هستند ولی ضریب درگیری پرسش‌های کتاب هفتم بالاتر بوده و به ۱/۵ نزدیک‌تر است و شاید به این دلیل باشد که سیاست تألیف در کتاب جدید مبنی بر تسهیل و جذابیت است، چراکه حجم تمرین‌ها نسبت به کتاب قدیم کم‌تر و در عین حال متنوع و همراه با تصاویر زیبا می‌باشد.

ضریب درگیری تصاویر کتاب اول راهنمایی ۰/۴۷ و ضریب درگیری تصاویر کتاب هفتم ۰/۹۴ به دست آمد. شاخص هر دو کتاب در محدوده‌ی فعال قرار دارد ولی تصاویر کتاب هفتم با شاخص بالاتر، فعال‌تر و جذاب‌تر است. بالا بودن ضریب درگیری تصاویر کتاب هفتم مرهون استفاده از تصاویر واقعی و هدفمندی است که در این کتاب آورده شده است. این تصاویر دومنظوره انتخاب شده‌اند تا علاوه بر هدف اصلی که کمک به آموزش زبان عربی است، ابعاد فرهنگی و تربیتی را نیز دربر بگیرد.

هر چند پژوهشی که به بررسی میزان فعال بودن و غیر فعال بودن کتاب‌های عربی پرداخته باشد وجود ندارد با این وجود نتایج برخی پژوهش‌های دیگر از جمله پژوهش رحمانی و اعظمی‌نژاد (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که محتوای کتاب‌های جدید در مقایسه با کتاب‌های قدیم بسیار جذاب‌تر بوده و منجر به یادگیری عمیق‌تر می‌شود. همچنین پژوهش و براتی دهقی (۱۳۹۶) نشان می‌دهد که از منظر خوانش‌پذیری کتب عربی متوسطه اول، محتوای کتاب‌های جدید در مقاسه با کتاب‌های قدیم از میزان خوانایی بیش‌تری برخوردار بوده و بسیار جذاب‌تر و منجر به یادگیری عمیق‌تر می‌شود. مقایسه این پژوهش با برخی پژوهش‌ها در بررسی کتاب‌های درسی دیگر از جمله پژوهش حبیبی آذر و همکاران (۲۰۱۵م) و پژوهش مهدی‌پور و همکاران (۲۰۱۷م) نشان از همسویی برخی نتایج این پژوهش‌ها در مورد میزان فعال بودن و غیرفعال بودن محتوای کتاب‌های مدارس دارد. در این دو پژوهش متن و تصاویر کتاب علوم تجربی پایه چهارم و پنجم ابتدایی در محدوده‌ی فعال است که از این لحاظ با نتایج پژوهش حاضر هم‌سویی دارد ولی از لحاظ ضریب درگیری پرسش‌ها، نتیجه‌ی پژوهش حاضر نشان دهنده‌ی فعال بودن پرسش‌هاست درحالی‌که نتایج این دو پژوهش نشان می‌دهد که پرسش‌های کتب مورد بررسی در محدوده‌ی غیرفعال و خارج از توان دانش‌آموزان است.

در مقایسه پژوهش حاضر با پژوهش سمیعی و افضل‌خانی (۱۳۹۲) تفاوت چشم‌گیری در نتایج دیده می‌شود. در پژوهش سمیعی و افضل‌خانی (۱۳۹۲) متن و تصاویر به صورت غیرفعال ارائه شده و پرسش‌ها در محدوده‌ی فعال جای دارند ولی در پژوهش حاضر هر بخش از محتوای کتاب جدیدالتألیف عربی شامل متن، پرسش‌ها و تصاویر به شیوه‌ی فعال ارائه شده‌اند.

در مقایسه‌ی نتایج این پژوهش با پژوهش‌هایی که به منظور تحلیل محتوای کتب درسی صورت گرفته، نتایج پژوهش یافتیان و بشیر (۱۳۹۵) و پژوهش فرج‌اللهی و همکاران (۲۰۱۴م) بیانگر توجه کم به سطوح خلاقیت و پرورش خلاقیت ذهنی می‌باشد و این‌که از نظر پژوهشگران محتوای کتاب ریاضی پایه هفتم و علوم تجربی پایه دوم راهنمایی نیاز به اصلاح و بازنگری دارند، بنابراین نتایج این پژوهش با پژوهش حاضر هماهنگی ندارد. زیرا محتوای کتاب جدید عربی پایه هفتم به شیوه‌ی فعال و جذاب ارائه شده و باعث جذب فراگیران به این درس می‌شود.

این مقایسه‌ها نشان می‌دهد که محتوای کتاب‌های درسی نونگاشت در مقایسه با محتوای کتاب‌های قدیم، به شیوه‌ی فعال و جذاب‌تری ارائه شده‌اند و صرف‌نظر از نواقصی که در برخی زمینه‌ها وجود دارد می‌توان گفت که روند تغییر و تحولات در نظام آموزش و پرورش و به دنبال آن تغییر در محتوای کتب درسی، باعث ایجاد رغبت بیش‌تری در فراگیران شده و زمینه‌ی درگیری ذهنی آنان را با محتوای کتاب فراهم کرده و در نتیجه منجر به یادگیری عمیق‌تری می‌گردد.

پیشنهادات

- توجه به نیازهای روحی و حس کنجکاوی دانش‌آموزان در انتخاب محتوای کتاب‌های درسی، خصوصاً متن دروس.
- ایجاد فرصت‌های مناسب برای دانش‌آموزان به منظور پرورش قوه‌ی استدلال و تفکر آنان.
- جذاب و به‌روز کردن متون دروس و مکالمات به کار رفته در کتاب‌های عربی مطابق با سلیق و نیازهای عاطفی دانش‌آموزان.
- جذاب کردن تصاویر و استفاده از نمادهای فرهنگی و بومی در کتاب‌های درسی.
- توجه مؤلفان و معلمان به نقش مهم تصاویر در یادگیری فعال.
- ارائه‌ی کتاب راهنمای معلم به همراه کتب جدیدالتألیف.
- برگزاری دوره‌های ضمن خدمت جهت آشنایی معلمان با شیوه‌های تدریس کتب جدیدالتألیف و اهداف یادگیری درس عربی.
- استفاده از سرودها و ترانه‌های کوتاه و ساده عربی به منظور جذاب کردن متن درس.

منابع

الف. فارسی

- براتی دهقی، فرزانه. (۱۳۹۶). بررسی خوانش‌پذیری کتاب‌های عربی دوره اول متوسطه بر اساس تکنیک خوانایی کلوز. استاد راهنما: مریم جلائی. کاشان، ایران: دانشگاه کاشان.
- حبیبی آذر، افسانه؛ حبیبی آذر، بهنام و رضوی، اعظم. (۲۰۱۵م). بررسی میزان فعال و غیرفعال بودن محتوای کتاب علوم تجربی پایه چهارم ابتدایی در سال ۱۳۹۳. International Conference on Modern Approach in Humanities –Kualalumpur- MALAYSIA. 14 December.

- حسن مرادی، نرگس. (۱۳۹۶). *تحلیل محتوای کتاب درسی، چاپ پنجم، تهران، ایران*: انتشارات آبیژ.
- رحمانی، اسحاق و اعظمی نژاد، وحید. (۱۳۹۶). *تحلیل محتوی کتاب اللغة العربیة للصف الثامن فی ایران علی أساس معايير اختيار و تنظيم المحتوى الدراسی من وجهة نظر المعلمین فی مدینة یاسوج، مجله دراسات فی تعلیم اللغة العربیة و تعلمها، شماره ۳، ۱۱-۳۶*.
- رسولی، مهستی و امیرآشنایی، زهرا. (۱۳۹۰). *تحلیل محتوا با رویکرد کتب درسی، تهران، ایران*: انتشارات جامعه‌شناسان.
- سمیعی، اعظم و افضل‌خانی، مریم. (۱۳۹۲). *تحلیل محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه ششم ابتدایی از منظر فعال و غیرفعال بودن بر اساس روش ویلیام رومی در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱، مجله پژوهش‌های برنامه درسی، شماره دوم، دوره سوم، ۱۱۹-۱۳۶*.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). *روان‌شناسی تربیتی، تهران، ایران*: انتشارات رشد.
- کریمی، زهره؛ اسدیگی، پژمان و کریمی، مهدی. (۱۳۹۲). *تحلیل محتوای کتاب ریاضی ۱ پایه اول متوسطه بر اساس تکنیک ویلیام رومی و حیطة شناختی بلوم، پژوهش در برنامه‌ریزی درسی، شماره ۱۰، (پیاپی ۳۷)، ۱۶۷-۱۷۹*.
- محمدی، مهدی؛ وحیدزادگان، علیرضا و زینعلی، فاطمه. (۱۳۹۵). *مقایسه اهمیت و قابلیت اجرایی دروس دوره کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه‌های منتخب داخلی و خارجی از دیدگاه اعضای هیأت علمی و دانشجویان: ارائه برنامه درسی پیشنهادی، مجله پژوهش‌های برنامه درسی، دوره ششم، شماره اول، ۳۹-۶۵*.
- مزیدی، محمد و شفیعی، محبوبه. (۱۳۹۵). *تحلیل محتوای کتاب‌های دین و زندگی دوره متوسطه بر مبنای مقوله‌های مفاهیم اساسی هفت‌گانه در کتاب راهنمای تدریس و مؤلفه‌های بیست و چهارگانه اهداف در قلمرو باورها و گرایش‌ها، مجله پژوهش‌های برنامه درسی، دوره ششم، شماره اول، ۶۷-۹۹*.
- ملکی، حسن. (۱۳۷۹). *برنامه‌ریزی درسی (راهنمای عمل)*، مشهد، ایران: پیام اندیشه.
- نیک‌نفس، سعید. (۱۳۹۲). *نقش تحلیل محتوا در فرایند آموزش و طراحی کتاب‌های درسی، مجله جهانی رسانه، دوره ۸، شماره ۲، ۱۲۴-۱۵۰*.
- یافتیان، نرگس و بشیر، آرزو. (۱۳۹۵). *تحلیل فصل جبر و معادله کتاب ریاضی پایه هفتم بر اساس پنج الگوی مختلف، نشریه فناوری آموزش، جلد ۱۱، شماره ۲، ۱۰۵-۱۱۷*.

ب. انگلیسی

- Berelson, B. (1952). *Content Analysis in Communication Research*. Glencoe, IL: Free Press.
- Fakhry Ramadhan, A. (2016). *A Content Analysis Based on Contextual Learning Materials in Curriculum 2013 Textbook "Talk Active"*. An Essay Presented to Faculty of Tarbiyat and Teachers Training in Partial Fullfillment of the Requirements for the Degree of S.Pd. in Department of English Education. JAKARTA.
- Farajollahi, M., Alagha, F. & Shahmohammadi, N. (2014). The Content Analysis of the Experimental Science Book of Second Grade of Guidance School Based on the Amount of Attention to the Areas of Creativity and Implementing with Guilford's mental exercise. *Procedia- Social and Behavioral Sciences* 114. 148-153.
- Kimberly, A. N. (2017). *The Content Analysis Guidebook*. Second Edition, Cleveland State University, SAGE Publications Ltd.
- Mehdi Pour, A., Lajmiri, L. & Ahmadi, GH. (2017). Content Analysis of Experimental Sciences Book of Fifth-Grade Elementary Based on William Rumi Method. *Specialty Journal of Humanities and Cultural Science*, Vol, 2 (3): 60-67.
- Roger, S. (1990). *The Elaboration of School Textbooks, Methodological Guide*, (UNESCO).
- Romey, D. W. (1968). *Inquiry Techniques For Teaching Science*. Prentice-Hall, International Inc, Englewood Cliffs, New Jersey. USA.
- Sargolzaei Moghadam, S. & Jamali Nasab, I. (2014). The Analysis Enabled First Physics Book of Secondary Education Content by William Romey Method. *Science and Engineering Investigations*. Vol; 3, issue 27, April, ISSN: 2251- 8843.
- Vakili, Kh. & Mansouri, Z. (2016). A Study on the Analysis of Sosial Studies Textbook of Sixth Grade Elementary School: According to William Roman Technique. *The Social Sciences* 11 (12).

Designing A Curriculum Framework for Preschool Teacher Education in the Education System of Islamic Republic of Iran

E. Rahmani (Ph.D)^۱ M. Mazidi (Ph.D)^۲ D.Mohammadi. (Ph.D)^۳
L.Imani Fard. Ph.D^۴

Abstract

During the last few years, there have been some changes in the educational system and consequently in the textbooks and teaching materials as well. And these changes are done to involve students more in the teaching and learning process. One of the textbooks being subjected to an enormous change is Arabic textbooks. The present paper is trying to explore the amount of activeness of Arabic textbook in the First grade in guidance school, in the previous system, and the one in the seventh grade in the present system, comparatively. Consequently, this paper, using content analysis technique based on William Romey's method, analyses these books from the active and inactive perspective. The statistical population for Arabic textbook in First grade in guidance school is 2011-2012 school year and for Arabic textbook in the Seventh grade is 2014-2015 school year. Information collecting tool, is the analysis inventory based on William Romy's method. The results conveys that the content of Seventh grade Arabic textbook consisting the text, questions and the images, compared to the content of Arabic textbook in first grade in guidance school, are more active, and the changes done to the content of Arabic textbook were completely positive and efficient.

Key words: Curriculum Framework, Associate Degree, Preschool Teacher Education, Education system.

1. Associate Prof. of Shiraz Uiversity
2. Associate Prof. of Shiraz Uiversity

3. Assistant Prof. of Shiraz Uiversity
4. Ph.D. Scholar of Shiraz Uiversity